

Секція 5

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРАВООХОРОНЦЯ

УДК 159(075)

Ігор Олександрович ВІДЕНЄСВ,

*доцент кафедри соціальної психології факультету управління та бізнесу
Харківської державної академії культури,
кандидат психологічних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕРОДЖЕННЯ ЦІННІСНО- СМИСЛОВОЇ СФЕРИ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначено деякі особливості переродження ціннісно-смыслові сфери в професійній самореалізації співробітників правоохоронних органів, виявлені найбільш істотні відмінності в готовності до професійної діяльності як ціннісно-смысловий установки у співробітників поліції в умовах різного професійного регламенту, професійної діяльності, показана залежність самореалізації від професійно-смыслових установок і ціннісних орієнтацій.

Питання щодо взаємного впливу професійної діяльності та особистісних особливостей фахівця, протягом декількох десятиліть привертала увагу представників різних галузей науки, в тому числі психологів. Питанням, що займає особливе місце, є проблема професійної деформації фахівця, в даному випадку – співробітника правоохоронних структур. Службова діяльність в різних підрозділах ОВС має свої відмінні характеристики. Так, виконання функціональних обов'язків пов'язане з підвищеною відповідальністю співробітників за свої дії. Несення служби нерідко відбувається в ситуаціях з непередбачуваним результатом, характеризується недостатньою визначеністю ролевих функцій, психічними і фізичними перевантаженнями, необхідністю спілкуватися з найрізноманітнішим контингентом громадян і вимагає від співробітника рішучих дій і здатності піти на ризик. Ці специфічні особливості професійної діяльності роблять значний вплив на особистісні характеристики її представників і можуть призводити до розвитку у співробітників поліції явища професійної деформації.

Наслідком розвитку даного феномена можуть бути такі поведінкові прояви співробітників, які тягнуть за собою небажані оцінки оточуючих і не збігаються з професійною етикою. Зокрема, статистичні дані,

свідчать про те, що представниками підрозділів поліції нерідко здійснювалися порушення законності і службової дисципліни.

Для вивчення динаміки переродження ціннісно-смислової сфери співробітників правоохоронних органів в роботі використовувалося кілька груп методів. Діагностика була організована за допомогою так званих непрямих і прямих методів вивчення ціннісно-смислової сфери особистості дорослого. Непрямі методи включали анкетування та експертне оцінювання. Психологічна складова діагностики ціннісної сфери була орієнтована на прямі методики діагностики мотивації професійної діяльності, ціннісні і смисложиттєві орієнтації. Використовувалися стандартизовані опитувальники (СЖО, Ціннісні орієнтації – опитувальник М. Рокича). Самооцінка випробовуваних досліджувалася за допомогою двох методик: «Методика визначення рівня загальної самооцінки» (розроблена Г. М. Казанцевим) і методика «Базові (ядерні) прагнення особистості» (О. І. Моткова).

Динаміка переродження особистісної сфери співробітників підрозділів громадської безпеки на різних рівнях професійної самореалізації проявляється у вигляді стійких смисложиттєвих стратегій, що забезпечують можливість переживати досвід зв'язків зі світом в контексті професійної діяльності як стійке ставлення, що включає в себе суб'єктивне відчуття джерела власного досвіду (прийняття рішення, відповідальність, виділення значущих професійних перспектив). Трансформації ціннісно-смислової сфери особистості включають змістовно-сміслові та динамічно-мотиваційні зміни, а також зміни внутрішніх зв'язків і відносин між різнорівневими компонентами і параметрами, що визначають рівень особистісної стійкості і професійної надійності співробітників правоохоронних органів.

Стратегії переродження ціннісно-смислової сфери можуть типологізуватися як позитивні, що забезпечують високий рівень професійної самореалізації, і як кризові, що ведуть до деформацій і навіть регресу у відносинах з оточуючими людьми та громадськими (соціальними) структурами:

- співробітники з позитивними стратегіями орієнтовані у своїх смисложиттєвих устремліннях на саморозвиток, відрізняються найбільшою структурованістю і послідовністю в ситуаціях особистісного вибору. Вони продуктивні в знаходженні проміжних смислів своїх дій, їм властива активна і просоціальна світоглядна позиція ($r = 0,3$; $p < 0,01$).

- кризові стратегії обумовлені наявністю ціннісно-сміслових бар'єрів, які виникають в процесі професійної діяльності, перешкоджаючи самореалізації особистості в цьому найважливішому життєвому контексті. До об'єктивних (інтерперсональних) чинників відносяться регламент професійної діяльності і професійний стаж ($p = 0,4$; $p < 0,01$).

– із суб'єктивних факторів найбільш значущими є: рівень розвитку смислової сфери самого співробітника ($r = 0,4$; $p < 0,001$), особливості його професійної мотивації ($r = 0,4$; $p < 0,001$), ціннісні орієнтації ($r = 0,3$; $p < 0,05$), і загальна спрямованість особистості ($r = 0,383$; $p < 0,01$). При цьому, істотним є спрямований вплив з боку професійного оточення, орієнтоване на формування відповідних смислових установок як найважливішого каталізатора інтроспективних потреб і, як наслідок, тих її смислових інтенцій, які виводять, з часом, особистість на рівень самореалізації, у формі потреби в саморозумінні ($r = 0,278$; $p < 0,05$), рефлексії ($r = 0,3$; $p < 0,05$), самооцінці ($r = 0,2$; $p < 0,05$) при аналізі успіхів і невдач у процесі професійної діяльності.

Найбільш часто ціннісно-смислові бар'єри виникають у зв'язку з відсутністю рефлексії ($r = 0,4$; $p < 0,001$), та труднощами у вербалізації самоставлення і екстраполяції особистісного сенсу в новій професійно незвичайні ситуації. Ці бар'єри проявляються в ускладненій смисловій актуалізації співвіднесення зовнішнього об'єкта діяльності з внутрішньою потребою, неможливістю суб'єктивного перенесення смислового змісту однієї ситуації в інші професійні умови.

В рамках психологічного дослідження показані форми переродження ціннісно-смислової сфери, які ініціюють особистісні зміни в залежності від соціокультурної реальності, рівня самореалізації та перспектив професійного зростання. Основними психолого-педагогічними шляхами підвищення ефективності проведення психологічної підготовки співробітників поліції та успішного формування психологічної підготовленості виступають: вдосконалення керівництва психологічною підготовкою; деталізація планування психологічної підготовки; підвищення уваги до організації та методики проведення занять з психологічної підготовки; облік і адекватна оцінка результатів, що досягаються; кадрове забезпечення психологічної підготовки; поліпшення матеріально-технічної бази психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів.

Отримано 02.02.2017